

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ У СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ

У статті досліджено проблеми розвитку молодіжної політики в сільських громадах. Проаналізовано зарубіжний досвід діяльності молодіжних центрів. Розвинуто організаційні аспекти створення молодіжних центрів на основі зарубіжного досвіду. Запропоновано створювати та розвивати молодіжні центри у сільських територіальних громадах, використовуючи досвід Європейського керівного комітету.

Ключові слова: молодь; молодіжна політика; сільські громади; молодіжний центр; молодіжний простір.

Вступ. Одним із напрямів діяльності місцевих органів влади є створення умов для соціального становлення та розвитку молоді в сільських громадах.

Проте упродовж останніх років простежується тенденція, коли молодь масово залишає сільські громади. Попри великі сподівання на децентралізацію, яка мала б створити умови для соціально-культурного розвитку, суттєвих змін не відбулося.

Аналіз останніх досліджень. Тематика розвитку молодіжної політики стала об'єктом дослідження вітчизняних вчених, а саме: Є. Бородіної, Н. Бровко, М. Головатого, В. Головенько, Н. Мішиної, В. Мотречко, Т. Стукан, Т. Тарасенко [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7] та ін.

У сучасній науковій літературі молодіжна політика розглядається як система ідей, теоретичних положень про роль і місце молодого покоління, а також як практична діяльність суб'єктів політики: держави, громадських організацій та інших соціальних інститутів щодо реалізації цих ідей, положень і директив з метою формування і розвитку молоді [8, С. 59–61, 109–111]. Деякі науковці характеризують молодіжну політику як «сукупність всіх державних та громадських інституцій, проте кожен її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано, відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов» [9] та як «процес

розкриття творчого потенціалу особистості» та доводять, що подальший її розвиток потребує запровадження особистісно-центричного підходу [10].

Однак, незважаючи на значні напрацювання, недостатньо вирішеними залишаються проблеми розвитку молодіжної політики, зокрема створення молодіжних центрів у сільських громадах.

Постановка завдання. У пошуках роботи та кращого життя велика кількість молодих й кваліфікованих спеціалістів виїжджають з сільських громад. Тому важливо, щоб місцева влада визначала систему стимулів, які б допомогли зупинити міграцію молодих людей, адже соціально-економічний розвиток територіальних громад значною мірою залежить від розвитку людського капіталу. Дослідження створення та розвитку молодіжних центрів у сільських громадах як фактор розвитку людського капіталу є важливою науково-практичною проблемою.

Виклад основного матеріалу. Децентралізація влади призвела до значних системних змін у нашій країні. Передача нових повноважень та фінансових ресурсів на місця дозволили підвищити спроможність громад та створили передумови для їх сталого розвитку. Проте у багатьох сільських громадах простежуються і негативні процеси, що проявляються в економічній деградації, у негативних демографічних тенденціях та низькому рівні якості соціальних послуг.

Молодіжна політика в умовах реформування місцевого самоврядування набула нового змісту та наповнення, змінилися принципи роботи з молоддю на місцевому рівні. Реалізація молодіжної політики орієнтована на врахування основних принципів Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті, а саме: участь молоді в суспільному житті на місцевому і регіональному рівні повинна стати частиною загальної політики залучення громадян у суспільне життя; місцеві і регіональні влади переконані, що галузева політика повинна містити молодіжний вимір; проголошені в хартії принципи та різні форми участі стосуються всіх молодих людей без дискримінації.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку молодіжної політики в Україні є створення та **розвиток мережі молодіжних центрів** та просторів з урахуванням європейського досвіду. Напрямки роботи таких закладів формуються відповідно до потреб та інтересів молоді окремої територіальної громади [11].

Робота молодіжних центрів в Україні регулюється Типовим положенням про молодіжний центр, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1014 від 20 грудня 2017 р. [12].

Відповідно до цього положення, молодіжний центр – це установа, що створюється для вирішення питань соціального становлення та розвитку молоді. Метою діяльності центру є:

- сприяння соціалізації та самореалізації молоді;
- інтелектуальний, моральний, духовний розвиток молоді, реалізація її творчого потенціалу;
- національно-патріотичне виховання молоді;
- популяризація здорового способу життя молоді;
- працевлаштування молоді та зайнятість у вільний час, сприяння молодіжному підприємництву;
- забезпечення громадянської освіти молоді та розвиток волонтерства;
- підвищення рівня мобільності молоді [12].

Засновниками молодіжних центрів можуть бути як органи місцевого самоврядування, так і юридичні та фізичні особи. Створювати молодіжні центри можна також на базі об'єктів існуючої молодіжної або соціальної інфраструктури, які не використовуються або мало використовуються в територіальній громаді.

Отже, молодіжний центр – це одна з форм організації роботи з молоддю, що дає можливість молодим людям розділити дозвілля з іншими, задовольнити свої інтереси та розвинути власні таланти та навички.

Виходячи з цього, можна виділити дві основні умови, необхідні для ефективного функціонування молодіжного центру:

- розуміння запитів цільової групи;
- володіння варіантами організації дозвілля.

Водночас досвід діяльності молодіжних центрів в Україні показує, що окреме приміщення, розташоване у доступному та досяжному для молоді місці, є однією з умов ефективної молодіжної роботи.

Основними завданнями молодіжного центру можуть бути:

- 1) утвердження громадянської позиції, духовності, моральності, національно-патріотичної свідомості та формування у молоді сімейних, національних і загальнолюдських цінностей;
- 2) популяризація стандартів європейської молодіжної політики і роботи з молоддю в Україні, освітньої філософії та підходів відповідно до рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу;
- 3) створення умов для творчого розвитку особистості, інтелектуального самовдосконалення та лідерських якостей у молоді;
- 4) популяризація здорового способу життя молоді;

5) сприяння працевлаштуванню молоді та зайнятості у вільний час, молодіжному підприємництву;

6) забезпечення розвитку міжнародного молодіжного співробітництва та міжрегіональної взаємодії молоді в Україні, сприяння волонтерській діяльності та мобільності молоді [12].

Сьогодні в Україні діє достатньо багато молодіжних центрів і просторів різних форм власності, у тому числі утворених на базі закладів освіти, культури, спорту. Такі молодіжні хаби, платформи та коворкінги успішно працюють у більшості обласних центрів, а також активно розвиваються у сільських громадах.

Аналізуючи європейський досвід створення та діяльності молодіжних центрів можна відмітити, що у 2008 році Європейський керівний комітет у справах молоді (CDEJ) затвердив проєкт з просування Європейських молодіжних центрів Ради Європи як інструментів запровадження стандартів та прикладів належних практик у сфері молодіжної політики [13]. Відповідно до цього, основними інструментами Ради Європи для обміну знаннями та сприяння мережевій співпраці між молодіжними центрами є: Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів, що надається молодіжним центрам, які відповідають стандарту (The Council of Europe Quality Label for Youth Centers); Європейська платформа молодіжних центрів (European Platform of Youth Centers), що забезпечує мережеву співпрацю серед центрів, відзначених знаком якості Ради Європи [15].

Основними принципи роботи молодіжних центрів у ЄС є:

- організація дозвілля молоді в позанавчальний час;
- розташування центру повинно бути у межах мікрорайону, де проживає молодь;
- центр має бути доступним, робочі години – зручними для молоді, а заняття в ньому – безкоштовними;
- створення умов для осіб з обмеженими можливостями;
- дозвілля організовується не лише для підлітків, але й для дітей та дорослих (освіта протягом усього життя).

Позитивним є досвід литовської мережі відкритих молодіжних центрів та просторів, що нараховує більше 200 одиниць. Існуюча мережа надає молоді місце для проведення вільного часу, зустрічей та соціалізації; організовує дозвілля (музичні гуртки, комп'ютерні курси та ін.); має молодіжних працівників, які консультують і допомагають молоді; співпрацює з іншими профільними інституціями.

Відповідно до литовського законодавства, молодіжний центр – це заклад або його філія, який реалізує відкриту роботу у сфері

надання соціальних, освітніх і психологічних послуг для молоді. Цільовою аудиторією відкритих молодіжних центрів є молодь віком від 14 до 29 років. Особлива увага приділяється менш вмотивованій молоді з обмеженими можливостями, яка з різних причин не в змозі або не хоче брати участь в молодіжних заходах [14].

Між молодіжними центрами та просторами, які входять до литовської мережі існує деяка відмінність (див. таблицю).

Таблиця

Особливості литовських молодіжних центрів та просторів [13]

Ознаки	Відкритий молодіжний центр	Відкритий молодіжний простір
Юридичний статус	Окрема юридична особа або його філія	Функціонує без створення окремої філії
Установчі документи	Чітко встановлено, що установа або філія реалізує відкриту молодіжну роботу	Лише згадується робота з молоддю
Приміщення	Мінімум два	Мінімум одне
Персонал	Як мінімум два молодіжних працівника, з яких щонайменше один повинен мати вищу освіту і диплом соціального працівника чи соціального педагога	Як мінімум один працівник, до функцій якого належить відкрита робота з молоддю
Інші умови	Окремий вхід, окрема вбиральня	Вхід, вбиральня можуть бути спільними з іншими закладами

Для створення відкритих молодіжних центрів необхідна повна реорганізація існуючих закладів неформальної освіти і створення філій або нових юридичних осіб. Організаторами або співорганізаторами центрів можуть бути громадські організації, місцеві чи релігійні громади. Центр створюється у приміщеннях закладів культури, спорту, бібліотек, шкіл, а також інших державних закладах місцевих чи релігійних громад. Муніципальна влада фінансує утримання приміщень, ремонт, матеріально-технічну базу (спортивне обладнання, музичну апаратуру тощо) – 85–95% від загальних витрат; департамент у справах молоді та молодіжної політики фінансує заходи центрів/просторів для молоді, консультує та навчає молодіжних працівників, створює сприятливі умови для розвитку відносин та співпраці з іншими молодіжними центрами Литви та Європи [13].

Ще одним вдалим прикладом залучення молоді та формування правильної комунікації між всіма рівнями управління є Молодіжний центр Eirbóg, розташований у місті Кілларні в Ірландії. Проєкти для молоді, які реалізує цей молодіжний центр, відповідають потребам молоді у громаді та розробляються за їхньої безпосередньої участі. Центр пропонує простір для молоді й молодіжних груп, а також здає приміщення в оренду комерційним компаніям. На території центру розташовані церква, школа Монтесорі та молодіжне кафе, яке відвідують і молодь, і інші громадяни. Цей досвід дозволяє молодим людям дізнатися, що їхні власні громади можуть запропонувати їм багато позитивного [13].

Залучення молоді з сільської місцевості до молодіжних ініціатив є актуальним не лише для України, це питання є поширеним для більшості розвинених країн. Наприклад, фінський молодіжний центр Marttinen розробив довгострокову стратегію для співробітництва з муніципалітетами регіону Пірканмаа щодо включення молоді із сільських громад. Стратегія молодіжних центрів містить положення про місцевих молодіжних працівників/працівниць як ресурс, що підтримує молодь на її шляху до автономії [13].

Для розвитку молодіжних центрів у сільських громадах як основного інституту у системі молодіжної політики, на державному рівні можна використати досвід Європейського керівного комітету у справах молоді щодо видання знаків якості для молодіжних центрів, адаптувавши його до вітчизняних умов.

Отже, молодіжні центри мають володіти такими відмінними особливостями:

1) ціннісно-орієнтована освіта (заходи молодіжних центрів сприяють ототожненню та прихильності громадянським цінностям за допомогою участі молоді у неформальній освіті);

2) мультиплікативність соціального впливу (заходи молодіжних центрів мають спрямовуватися на те, щоб підтримувати молодих людей у їхньому становленні як активних суб'єктів соціальних змін, а не тільки в їхньому індивідуальному розвитку та удосконаленні);

3) вплив на молодіжну політику (молодіжні центри мають популяризувати та проводити заходи щодо встановлення стандартів у сферах, які є важливими для молодіжної політики від державного до місцевого рівня);

4) розвиток знань та освітня інновація (молодіжні центри мають бути центрами інновацій у молодіжній роботі);

5) міжнародне співробітництво (молодіжні центри надають можливість професіоналам і волонтерам молодіжного сектору

обмінюватися досвідом та навчатися, перетинаючи національні кордони) [14].

Для сертифікації молодіжного центру він повинен відповідати наступним критеріям (рис. 1).

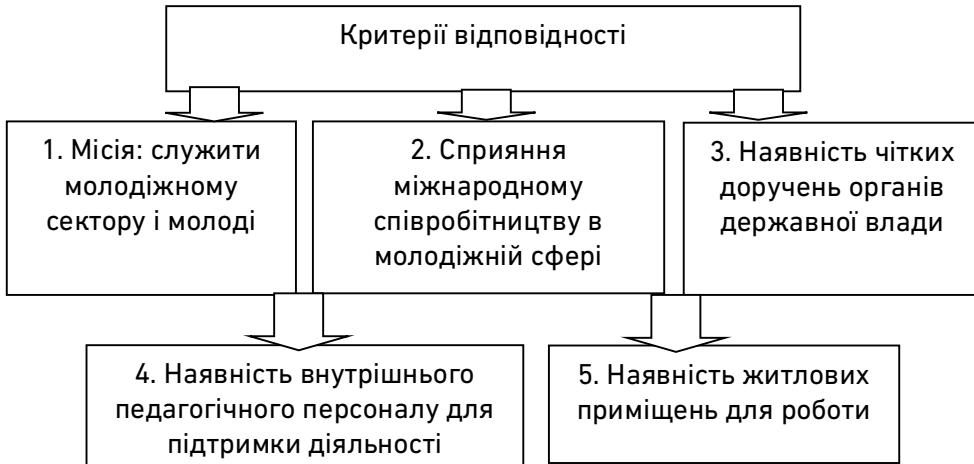

Рис. 1. Критерії відповідності молодіжного центру європейським стандартам

Враховуючи європейський досвід, можна запропонувати наступні етапи створення молодіжного центру (див. рис. 2).

Висновки. Отже, одним із пріоритетних напрямів розвитку молодіжної політики у сільських громадах є участь молоді у розробленні молодіжних програм розвитку. Залучення молодих людей до реєстрації громадських організацій, створення молодіжних центрів, дорадчих органів при місцевих радах дозволить молоді відчувати себе повноцінним учасником демократичних процесів в країні та стати відповідальнішою за власні рішення.

Рис. 2. Етапи створення молодіжного центру

Використання кращих європейських практик розвитку молодіжної політики прискорить створення належних інституційних та економічних умов для самореалізації молоді у громадах. Запропоновано створювати та розвивати молодіжні центри у сільських територіальних громадах, використовуючи досвід Європейського керівного комітету у справах молоді щодо видання знаків якості для молодіжних центрів, адаптувавши його у певну модель добровільної сертифікації таких центрів, що може бути пов'язане їх подальшою ресурсною підтримкою.

1. Бородін Є. І., Хожило І. І., Тарасенко Т. М. Управління соціально-гуманітарною сферою в процесі добровільного об'єднання територіальних громад: теоретичний та практичний аспекти. *Аспекти публ. упр.* 2015. № 5–6. С. 65–75.
2. Бровко Н. І. Формування та реалізація молодіжної політики в сільській місцевості в умовах децентралізації. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 6. С. 60–62.
3. Головенько В. А. Молоде покоління України в алгоритмі суспільних процесів. *Український соціум.* 2016. № 2. С. 34.
4. Головатий М. Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного періоду. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=258> (дата звернення: 20.09.2022).
5. Мішина Н. В. Про перспективи залучення молоді до участі у

місцевому самоврядуванні в Україні. *Наук. пр. Нац. ун-ту «Одеська юридична академія»* : зб. наук. пр. НУ ОЮА. 2013. Т. 13. С. 304–309. **6.** Мотречко В. Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні. *Акт. пробл. держ. упр.* 2015. Вип. 2. С. 151–155. **7.** Стукан Т. Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник. Сер. Економіка.* 2020. № 4. С. 125–131. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.15> (дата звернення: 20.09.2022). **8.** Плоський К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2009. 20 с. **9.** Пеша. І. В. Молодіжні центри: національні практики створення та організації роботи. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 53 с. **10.** Несват Т. Реалізація молодіжної політики в умовах децентралізації влади на регіональному рівні (на прикладі Запорізької області). *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2019. Вип. 1(40). С. 137–143. **11.** Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 рр. : розпорядження Кабінету України від 30.09.2015 р. № 1018-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 20.09.2022). **12.** Про затвердження типових положень про молодіжний центр та експертну раду при молодіжному центрі : Постанова Кабінету України від 20.13.2017 р. № 1014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.09.2022). **13.** Молодіжні центри. Основні принципи та засади : методичні рекомендації. Краматорськ, 2017. 16 с. **14.** Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів. URL: <https://rm.coe.int/youthcentre-ukr-good-practices/1680a1646f> (дата звернення: 25.12.2022).

REFERENCES:

1. Borodin Ye. I., Khozhylo I. I., Tarasenko T. M. Upravlinnia sotsialno-humanitarnoiu sferoiu v protsesi dobrovolnoho obiednannia terytorialnykh hromad: teoretychnyi ta praktychnyi aspekty. *Aspekty publ. upr.* 2015. № 5–6. С. 65–75. **2.** Brovko N. I. Formuvannia ta realizatsiia molodizhnoi polityky v silskii mistsevosti v umovakh detsentralizatsii. *Porivnialno-analitychne pravo.* 2017. № 6. С. 60–62. **3.** Holovenko V. A. Molode pokolinnia Ukrainy v alhorytmi suspilnykh protsesiv. *Ukrainskyi sotsium.* 2016. № 2. С. 34. **4.** Holovatyi M. F. Derzhavna molodizhna polityka yak fenomen suspilnoho rozvytku i nova paradyhma derzhavotvorennia u krainakh perekhidnoho periodu. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=258> (дата звернення: 20.09.2022). **5.** Mishyna N. V. Pro perspektyvy zaluchennia molodi do uchasti u mistsevomu samovriaduvanni v Ukraini. *Наук. пр. НУ ОЮА.* 2013. Т. 13. С. 304–309. **6.** Мотречко В. Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні. *Акт. пробл. держ. упр.* 2015. Вип. 2. С. 151–155. **7.** Стукан Т. Молодіжна політика: сут, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник. Сер. Економіка.* 2020. № 4. С. 125–131. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.15> (дата звернення: 20.09.2022). **8.** Плоський К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2009. 20 с. **9.** Пеша. І. В. Молодіжні центри: національні практики створення та організації роботи. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 53 с. **10.** Несват Т. Реалізація молодіжної політики в умовах децентралізації влади на регіональному рівні (на прикладі Запорізької області). *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2019. Вип. 1(40). С. 137–143.

- 11.** Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy «Molod Ukrainy» na 2016–2020 rr. : rozporiadzhennia Kabinetu Ukrainy vid 30.09. 2015 r. № 1018-r. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (data zvernennia: 20.09.2022).
- 12.** Pro zatverdzhennia typovykh polozhen pro molodizhnyi tsentr ta ekspertnu radu pry molodizhnomu tsentri : Postanova Kabinetu Ukrainy vid 20.13.2017 r. № 1014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 25.09.2022).
- 13.** Molodizhni tsentry. Osnovni pryntsypy ta zasady : metodychni rekomendatsii. Kramatorsk, 2017. 16 s.
- 14.** Znak yakosti Rady Yevropy dlia molodizhnykh tsentriv. URL: <https://rm.coe.int/youthcentre-ukr-good-practices/1680a1646f> (data zvernennia: 25.12.2022).

Kostiukevych A. M. ^[1: ORCID ID: 0000-0002-9930-9731],
Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,
Pavlus A. S. ^[1: ORCID ID: 0000-0002-3452-3251],
Senior Student

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE OF LAUNCHING YOUTH CENTRES IN RURAL COMMUNITIES

Youth policy should promote self-realization of young people, social integration of young people, development of creative potential, introduction of initiatives in various spheres of activity, involvement in processes of reforming society and economy, formation of their responsibility for present and future changes.

According to the Standard Provisions, a youth center is an institution established to address issues of social formation and development of youth. The purpose of the center's activity is:

- promotion of socialization and self-realization of youth;**
- intellectual, moral, spiritual development of youth, realization of their creative potential;**
- nationally patriotic upbringing of youth;**
- promotion of a healthy lifestyle for young people;**
- youth employment and free time employment, youth entrepreneurship;**
- ensuring civic education of youth and development of volunteerism; increasing the level of youth mobility.**

The priority direction of the development of youth policy in rural communities is the involvement of young people in the development of youth development programs. After all, the involvement of young people in the registration of public organizations, the creation of youth centers, advisory bodies under local councils will allow young people to feel like full-fledged participants in democratic processes and become more responsible for their own decisions. We believe that the use of the best European practices of

youth policy and the experience of Ukrainian youth organizations will create a synergistic effect that will accelerate the creation of appropriate institutional and economic conditions for the self-realization of youth in rural territorial communities. It is proposed to create and develop youth centers in rural territorial communities using the experience of the European Steering Committee for Youth in issuing quality marks for youth centers, adapting it to a certain model of voluntary certification of such centers, which may be associated with their further resource support.

Keywords: youth; youth policy; rural communities; youth center; youth space.

Отримано: 12 грудня 2022 року
Прорецензовано: 17 грудня 2022 року
Прийнято до друку: 23 грудня 2022 року